

Det Kongelige Norske Kunnskapsdepartement
Postboks 8119 Dep.
Akersgata 44
0032 Oslo

Din ref./Deres ref:

Min ref./Vår ref:

Beaivi/Dato:

14.01.2008

HØRINGSUTTALELSE NORSKE SAMERS RIKSFORBUND (NSR)

NOU 2007: 11 "Studieforbund - læring for livet"

Norske Samers Riksförbundet (NSR) har med stor interesse lest Tron-utvalgets forslag. NSR vil på det sterkeste beklage at det ikke har vært samisk representasjon i utvalget.

Studieforbundene er svært viktig for overføring av samisk tradisjonskunnskap og språkarbeid i det samiske samfunnet. NSR vil spesielt peke på Samisk studieforbund (SOL) som en sentral aktør i denne sammenhengen.

Vi registrerer at utvalget har pekt på at det er stor deltakelse i Finnmark i regi av studieforbundene. Videre at dette er en arena for kompetanseutvikling og kunnskapsoverføring hvor kvinner er særlig aktive. Dette er etter NSRs mening et moment man bør ta med i videre arbeid og vi vil derfor fremheve de samiske studieforbundene som en viktig bidragsyter i denne sammenhengen. NSR ser det som avgjørende at den samiske befolkningen får reelle muligheter til voksenopplæring på egne premisser innenfor et gitt lovverk, særlig med hensyn til de spesielle behov og utfordringer som det samiske samfunn sliter med etter langvarig fornorskningsprosess.

I utvalgets arbeid konstaterer NSR at utvalget i liten grad har arbeidet med å avklare forholdet til sentrale aktører i det samiske samfunnet. En viktig aktør er Sametinget. NSR mener at Sametinget må ha en rolle i forhold til utviklingen av samiske studieforbund i fortsettelsen. Videre mener vi at det ville vært positivt og viktig at

Norgga Sámiid Riikkasearvi - Norske Samers Riksförbundet

Postboks 173	Telefon	78 48 69 55	Bankgiro	4901.10.15084	Mobil:	98487576
N-9521 GUOVDAGEAIDNU	Telefaks	78 48 69 88	Org.Nr	971 481 463	E-post	nsr@nsr.no

samiske studieforbunds forhold til aktører som for eksempel samiske språk- og kultursentre hadde blitt gjennomgått på en grundig måte.

Norske Samers Riksforbund vil på generelt grunnlag peke på at det er store utfordringer i forhold til pedagogisk og metodisk utviklingsarbeid når det gjelder det samiske innholdet i samiske studieforbunds opplæringsarbeid. Dette må etter NSRs syn tas opp til vurdering i samråd med Sametinget.

Norske Samers Riksforbund mener videre at det er uheldig sett fra et samisk perspektiv at forholdet til fellesnordiske studieforbund og muligheter for å arbeide grenseoverskridende er lagt lite vekt på. I en samisk kontekst er dette svært viktig. Utvalget foreslår en prosess for å strukturere antallet studieforbund med mål om sammenslåing og/eller reduksjon i antallet studieforbund. Dette vil etter NSRs syn være meget uheldig i forhold til de særlige behov for sterke samiske studieforbund i fremtiden. Skal man lykkes med dette i en samisk sammenheng må også mulighetene for grenseoverskridende aktiviteter vurderes nærmere slik at samiske studieforbund nettopp kan forbli samiske studieforbund som arbeider med kunnskapsoverføring i en samisk kontekst innrettet på samiske formål. Samene er ett folk i fire land og det er viktig for den samiske kultur og språks utvikling at det grenseoverskridende arbeidet styrkes. Samene samarbeider for øvrig på mange plan allerede, blant annet gjennom samisk parlamentarisk råd. NSR mener at utvikling av læremidler og studieplaner samt at samkjøring av kurs vil kunne være naturlig og ressursbesparende.

NSR mener det er mange gode forslag som utvalget legger frem, og setter pris på at man har gjennomført et større systemisert arbeid på feltet. Vi støtter utvalgets forslag om en ny lov for ikke formell opplæring.

Nærmere om samiske studieforbunds rolle

Sametinget har nylig i prioritering over formål som skal tilgodesees med midler fra Samefolkets fond vedtatt at formidling av tradisjonskunnskap er et prioritert område. Blant de aktører som har lengst erfaring med mer formalisert systematisk overføring av tradisjonskunnskaper er aktører som SOL. En revisjon av regelverket og støtteordninger bør føre til det resultatet at man kan utvikle denne arenaen i tråd med de utfordringene det samiske samfunnet har i forhold til blant annet overføring av tradisjonskunnskap. Også språkarbeidet i regi av studieforbundet er svært viktig og må fortsette – helst med styrket innsats for fremtiden. De samiske studieforbundene spiller en sentral rolle i det samiske samfunnet hva angår kunnskapsformidling av språk og tradisjonsfag. Denne rollen vil antakelig ha større betydning i årene framover, fordi tradisjonell kunnskapsformidling i hjemmene har begynt å avta. Overføring av tradisjonell kunnskap knyttet til natur, klær, næring er svært viktig i forhold til videreføring av disse kunnskapene i en tid hvor også det samiske samfunnet endres.

Norske Samers Riksforbund ser videre at de samiske studieforbundene med riktig tilrettelegging kan styrke den samiske voksenopplæring i samarbeid med andre institusjoner. Med innsats på samiske studieforbund kan man oppnå at opplæringen for voksne innrettes på muntlig språkbeherskelse – og praktiske språkferdigheter.

NSRs oppfatter at dette er et sentralt poeng i forhold til at både studieforbund og samiske språksenter med slik tilnærming ikke nødvendigvis vil legge beslag på allmennlærere som vi trenger i den samiske grunnopplæringen, men at man i disse sammenhengene kan ta i bruk andre lærekrefter.

Demokratisering, organisasjonsutvikling og utvikling av aktive medborgere er også etter NSRs mening spesielt viktig i en samisk kontekst. Det vil bidra til samenes mulighet til å påvirke demokratiske prosesser og kanaler om det settes inn ressurser på demokratisering og organisasjonsutvikling. De samiske studieforbundene rolle i denne sammenhengen må derfor styrkes etter NSRs mening.

Organisering av studieforbundene:

Når det gjelder organiseringen av studieforbundene legger forslaget frem tre modeller til arbeidsform, finansiering og målsetninger.

Målene for studieforbundene foreslås å omfatte følgende formål:

- 1) Bidra til vedlikehold og styrking av demokratiet og å legge grunnlag for den bærekraftige utviklingen ved å engasjere og utvikle aktive medborgere
- 2) Gjøre det mulig for mennesker å påvirke egen livssituasjon
- 3) Bekjempe utstøtelse og å bidra til inkludering
- 4) Bidra til motivasjon og tilgang til kunnskap og kompetanse for alle og slik møte behov i et samfunn og arbeidsliv i stadig endring
- 5) Styrke kulturelt mangfold og øke deltakelsen i kulturlivet
- 6) Selvstendig arena for læring som supplement til offentlige utdanningstilbud for voksne

NSR mener at dette er gode og viktige målsetninger også for det samiske samfunnet. I tillegg vil vi foreslå et mål sju:

7) *Bidra til overføring av tradisjonskunnskap*

Når det gjelder organisasjonsmodeller er følgende modeller uthevet fra utvalgets side:

1. Læring i frivillig sektor, modell A
2. Balansert målstyring, modell B
3. Helhetlig tilnærming i voksnes læring, modell C

I utgangspunktet synes Norske Samers Riksforbund at det utvalget kaller "Modell A", eller som her benevnt som "læring i frivillig sektor", alternativ 1. Denne modellen, som i stor grad likner dagens ordning, burde etter NSRs vurdering være utgangspunkt for videre arbeid. Norske Samers Riksforbund mener at det er positivt at modellen holder hovedfokus på læring i frivillig sektor. NSR oppfatter at forslaget innebærer en linje hvor studiearbeid blant voksne ubundet av bestemte pensar og eksamener fortsatt fremheves som den viktigste oppgave for de frivillige, ideelle studieforbundene. NSR vurderer det slik at ved å slå fast at studieforbundene har ansvar for ikke-formell opplæring, vil primæroppgaven til studieforbundene bli tydeliggjort, og aktiviteten knyttes i all hovedsak til å styrke frivillige organisasjoner og det mangfoldet av aktiviteter som foregår innenfor denne sektoren. Demokrati og deltakelsens egenverdi løftes fram som viktige faktorer i utvalgets vurdering av

denne modellen. Deltakernes innflytelse på virksomheten settes i sentrum. Virksomhetens konkrete innhold og utforming skal skje lokalt, selv om overgripende mål settes sentralt.

Subsidiært støtter NSR modell B – balansert målstyring.

Kravet til overordnede kompetanseplaner utviklet av fylkeskommunene er i seg selv positivt, selv om Norske Samers Riksforbund i denne sammenhengen vil peke på Sametinget som den riktige innstansen når det gjelder koordinering og målretting av arbeidet i de samiske studieforbundene. NSR ønsker at Sametingets politiske mål og føringer tas inn i denne sammenhengen for de samiske studieforbundene.

Forslag om nytt godkjenningssystem – generelle krav til studieforbund er ikke tilpasset samiske studieforbund

Utvalget foreslår 8 kriterier som må innfries om man skal kunne motta statsstøtte.

- Forbundet må ha opplæring som hovedformål
- Forbundet må ha et ideelt og fortjenestefritt formål
- Forbundet må ha en demokratisk oppbygning
- Forbundet må rapportere et minimum kurstimer per år
- Forbundet må ha virksomhet over hele landet
- Forbundet må ha studieforbund i navnet
- Forbundet må ha regional forankring
- Forbundet må ha et minimum antall medlemsorganisasjoner

NSR ser ikke problemer med kriterium 1, 2, 3, 6.

Når det gjelder kriteriet om et minimum av kurstimer pr år, så viser erfaringene at samiske studieforbund har vansker med å nå for eksempel et minimum på 50.000 studietimer pr. år. Antallet studietimer hos samiske studieforbund bør selvsagt stimuleres til økning, men det må skje innenfor en målrettet satsning som holder kvalitativt mål. Samiske studieforbund har samer som primær målgruppe. Kravet om minimum av kurstimer pr år kan være vanskelig å innfri dersom standarden settes etter majoritetsbefolkningens befolkningsgrunnlag. Samer er færre i antall som målgruppe, men bør likevel ha likeverdige og tilpassede tilbud innen voksenopplæring som andre. Kravene til timetallskvantitet bør derfor ikke legges til et nivå som gjør at samiske studieforbund og deres målgruppe ikke klarer å innfri timetallskravet som følge av minoritetssituasjonen.

På samme måte som timetallskravet er utvalgets forslag til kriterium med krav om virksomhet over hele landet utfordrende for samiske studieforbund. Det har hittil ikke vært mulig for samiske studieforbund å innfri tidligere krav om organisasjonsledd i 10 fylker. Dette argumenteres ut fra samme grunnlag som ovenfor, nemlig at minoritetsgrupper har ikke tilstrekkelig med individer til å danne like mange organisasjonsledd som den øvrige befolkning. De største konsentrasjonene av målgruppen samer er som kjent i fylkene Finnmark, Troms, Nordland, Trøndelagsfylkene og Oslo. Utover dette er det bare sporadisk bosetting. Kravet om virksomhet over hele landet må derfor ikke resultere i uoverkommelige krav for samiske studieforbund. NSR vil i denne sammenhengen fremheve det som

positivt at utvalget ser positivt på at studieforbund fortsatt vil kunne gjennomføre studietimegenererende aktiviteter gjennom medlemsorganisasjonenes lokalledd. Det er etter vårt syn viktigere å legge vekt på innhold og kvalitet i opplegg enn de krav man måtte ønske å stille med tanke på organiseringen av denne opplæringen.

Samiske studieforbund vil etter NSRs syn også kunne ha problemer med å oppfylle krav om regional forankring, og det bes om at dette tas hensyn til i utforming av regelverk. De samiske studieforbundene må kunne gjennomføre kursaktiviteter i samarbeid med medlemsorganisasjonene uten at man trenger å legge store ressurser i å utvikle egne organisasjonsledd for de samiske studieforbundene i hele landet. Det vil uansett være en stor oppgave for de små samiske studieforbundene som vil ta bort fokus og økonomi fra kunnskapsutvikling og overføring av tradisjonskunnskap. Likevel må det settes av midler til dette arbeidet, og det burde skje i forståelse med Sametinget.

Det er etter NSRs mening sentralt at det tilrettelegges for at samiske studieforbund kan bestå som egne enheter innenfor et nytt regelverk. NSR ser det som avgjørende at den samiske befolkningen får reelle muligheter til voksenopplæring på egne premisser innenfor et gitt lovverk, særlig med hensyn til de spesielle behov og utfordringer som det samiske samfunn sliter med etter langvarig for forskningsprosess.

De samiske studieforbundene har hittil hatt dispensasjon fra noen av ovennevnte krav. Uten en slik dispensasjon ville det neppe eksistert samiske studieforbund i dag.

NSR ber også om at det i videre arbeid vurderes hvordan samiske studieforbund på best mulig vis kan oppfordres til samarbeid over landegrensene for å få aktiviteter i hele det samiske bosettingsområdet. Dette er den eneste "fusjonsmodellen" som NSR kan se er hensiktsmessig i lys av at vi har ønske om at samiske studieforbund innrettes på å overføre kunnskap i en samisk kontekst med hovedmålgruppe samer.

NSR foreslår på denne bakgrunn at forslaget som lyder: *Unntak fra godkjenningskriteriene bør unngås, endres til Unntak fra godkjenningsreglene kan gis til samiske studieforbund.*

Finansieringsordninger for utvikling og drift av studieforbund

Utvalget foreslår følgende:

Modell 1 – en generell tilskuddsmodell

Modell 2- en kombinert tilskuddsmodell

Modell 3 – tilskuddsforvaltning gjennom fylkene

Utvalget foreslår:

- en statlig tredelt tilskuddsordning rettet mot den delen av studieforbundenes opplæringsvirksomhet som er ubundet av pensum og eksamen
- en kulturpott til fordeling blant studieforbundene formidlet via fylkeskommunen
- opplæring med paralleller i offentlig utdanning og på oppdrag fra fylkeskommunen finansieres gjennom rammeoverføringene til fylkeskommunen

Forslagene til finansieringsordninger bærer preg av at forholdet til Sametinget ikke er avklart eller utredet i forslaget. NSR mener at når det gjelder de samiske studieforbundene er det viktig at virksomheten kobles opp mot Sametingets arbeid og vurderinger av innsatsområder viktig for samisk samfunnsliv og samiske enkeltmennesker.

NSR foretrekker at en kombinert tilskuddsmodell legges til grunn for videre arbeid, forutsatt at Sametinget har en definert rolle i denne sammenhengen. Subsidiært vil generelle tilskuddsmodeller og regionale tilskuddsmodeller kunne vurderes om Sametingets rolle er inkludert i forvaltning og målstyring av de samiske studieforbundenes virksomhet.

NSR ser det nyttig og positivt at det i deler av forslaget legges til grunn en pott for kultur. Denne vil være et løft for alle, og særlig for de samiske studieforbundene. Språk, kultur og næring er fundamentale faktorer i alle kulturer. Samspillet mellom disse gir seg utslag i den synlige kulturen som skapes til daglig. Utøvelse av språk, tradisjonskunnskap, kultur og kunst er et helhetlig uttrykk på en bærekraftig samisk livsutfoldelse. En kulturpott vil bidra til sterkere engasjement for utvikling av arenaer med levende samisk kultur. NSR mener Sametinget må ha en rolle i forvaltningen av en kulturpott knyttet til de samiske studieforbundene.

Det er etter NSRs mening også positivt og nødvendig at målene om demokrati og utvikling av aktive samfunnsborgere vektlegges særlig i forbindelse med arbeidet i regi av de samiske studieforbundene.

NSR vil peke på at det er et fåtall samiske hovedorganisasjoner i Norge i dag. Av hensyn til utviklingen av det samiske demokratiske systemet er det avgjørende at man utvikler aktive samfunnsborgere og at organisasjonene og de samiske studieforbundene motiveres til systematisk arbeid med tillitspersonsskolering mv. Samene må i et demokratisk perspektiv selv evne å organisere seg selv, de må evne og skape og å frembringe egne saker og de må også evne å drive egne organisasjoner om man skal kunne si at det eksisterer et samisk demokrati. I dag stiller flere og flere "norske" partier til valg på Sametinget. Disse har større organisasjoner i ryggen, og fullstendig utviklede partiapparat hvor tillitspersonsskolering er satt i system. For de samiske hovedorganisasjonene og de samiske partiene er dette ikke tilfelle i like stor grad. NSR mener derfor at nettopp dette momentet er spesielt viktig hva angår samiske studieforbund.

NSR ønsker at man gjennom reviderte støtteordninger og muligheter for utviklingstiltak sørger for at man målrettet kan arbeide for å sikre at samiske studieforbund kan ha prosjekter knyttet til nødvendig faglig utviklingsarbeid både i forhold til pedagogikk og voksendidaktikk. Samiske studieforbund må også settes i stand til å spesielt arbeide med digitale opplegg, dette begrunnet i at samene lever spredt og er relativt få, slik at digitalisering vil være et hjelpemiddel for å nå større samiske brukergrupper, samtidig som kompetansehevingstiltakene vil treffe enda mer målrettet. Det innebærer etter NSRs mening at tilskuddsordninger rettet mot samiske studieforbund burde stimulere til å legge virksomheten i slike retninger, og at Sametinget må ha en rolle i denne sammenhengen.

NSR forslår at forhøyet tilskudd (§24-midler) kan brukes på grupper innen den samiske befolkning som har det utfordrende på grunn av manglende kunnskap i eget morsmål og kultur. Etter vårt syn vil samer som har mistet morsmål og kultur kunne være en målgruppe på lik linje med nasjonale minoritetsgrupper. NSR mener at et slikt tiltak vil være effektivt i arbeidet med å snu virkningene av fornorskningspolitikken ved styrkingen og bevaringen av de samiske språk. NSR foreslår derfor at samer uten opplæring i eget språk og kultur skal være en målgruppe.

Opplæring for voksne – kommunalt ansvar

Når det gjelder forslaget om å flytte ansvaret for lovfestet grunnskoleopplæring for voksne fra kommuner til fylket, kan NSR ikke se at dette nødvendigvis vil være et gode for samiske voksne. Oftest har kommuner, i alle fall innenfor forvaltningsområdet, meget gode utgangspunkter for å drive grunnopplæring tilpasset voksne samer – kanskje langt bedre forutsetninger enn fylkene i denne saken. Kommunene har også ansvar for grunnopplæring i samisk utenfor forvaltningsområdet, og denne forkunnskapen er viktig når det gjelder videre arbeid med satsning på voksenopplæring for samer. Fylkene har også kunnskaper om å drive opplæring i samisk og voksenopplæring. Det vil ventelig likevel ta tid for fylkene å omfavne det ansvar som ligger i ansvar for grunnopplæring da arbeidet med videregående opplæring og fagopplæring er utfordrende også i forhold til opplæring i samisk.

Problemet med voksenopplæring for samer er betydelig da det er en rekke nasjonale reformer og innsatsområder som dessverre ikke har samisk profil. Det betyr at satsning på basisopplæring for voksne i arbeidslivet som administreres gjennom VOX i liten grad har evnet å nå frem til samene. Grunnen kan være at informasjonen om ordningene ikke finnes på samisk, at tilskuddsordningene er innrettet på bedrifter og arbeidsgivere av en viss størrelse og at samiske aktører i liten grad har sett mulighetene for å utløse midler fra slike innsatsområder. Videre er det slik at voksenopplæringsreformen fra 2001 hvor voksne født før 1978 får rett til tilpasset opplæring på videregående nivå heller ikke har blitt fulgt opp med spesielle informasjonstiltak i forhold til samene. Det er ikke urimelig å anta at det vil være relativt mange voksne samer som disse satsningsområdene direkte omhandler. Det er etter NSRs mening svært alvorlig at samenes utfordringer i slike sammenhenger ikke får oppmerksomhet, og grunnen kan være nettopp ordningenes forankring i det offentlige systemet. Sametinget skal og bør spille en rolle i utformingen av voksnes adgang til opplæring i henhold til basisferdigheter, tradisjonskunnskap, språkopplæring mv.

Oppsummering:

- NSR støtter utvalgets forslag om egen lov for ikke-formell opplæring
- Det foreslås at Sametingets rolle i forhold til koordinering av samiske studieforbund samt tilskuddsforvaltning gjennomgås i samråd med Sametinget

- NSR forutsetter at de seks foreslåtte formålene inngår i lovteksten, og foreslår et punkt sju: 7) Bidra til overføring av tradisjonskunnskap
- NSR forutsetter at en reform på dette området medfører friske penger slik at studieforbundene i fremtiden kan utvikles videre, noe vi oppfatter er særskilt viktig for det samiske samfunnet
- NSR ser ikke forslaget om ansvar for lovfestet grunnopplæring skal flyttes til fylkeskommuner som godt nok utredet – i det samiske forvaltningsområdet er kommunene atskillig bedre rustet til å ta ansvar for grunnopplæring for voksne på samisk. Vi støtter derfor ikke dette forslaget på nåværende tidspunkt.
- NSR foreslår at forslaget som lyder: *Unntak fra godkjenningsskriteriene bør unngås*, endres til *Unntak fra godkjenningsreglene kan gis til samiske studieforbund*.
- NSR forslår at forhøyet tilskudd (§24-midler) skal kunne brukes på grupper innen den samiske befolkning som har det utfordrende på grunn av manglende kunnskap i eget morsmål og kultur
- Det stimuleres til faglig utviklingsarbeid og digitalisering gjennom tilskuddsforvaltningen
- Samiske studieforbund styrkes spesielt med tanke på demokratiutvikling
- Når det gjelder organisasjonsmodell ønsker NSR at man arbeider videre etter det utvalget kaller "modell A": læring i frivillig sektor, subsidiært modell B: balansert målstyring
- NSR foretrekker at en kombinert tilskuddsmodell legges til grunn for videre arbeid, forutsatt at Sametinget har en definert rolle i denne sammenhengen. Subsidiært vil generelle tilskuddsmodeller og regional tilskuddsmodeller kunne vurderes om Sametingets rolle er inkludert i forvaltning og målstyring av de samiske studieforbundenes virksomhet.
- NSR ber også om at det i videre arbeid vurderes hvordan samiske studieforbund på best mulig vis kan oppfordres til samarbeid over landegrensene for å få aktiviteter i hele det samiske bosettingsområdet
- NSR ber om at det vurderes å iverksette en egen evaluering av samisk voksenopplæring hvor Sametingets rolle vurderes i lys av Tron-utvalgets forslag

Med vennlig hilsen

Silje Karine Muotka
NSRs leder

Kopi:

- NSRs sametingsgruppe v/fungerende parl. leder Randi Skum,
- SOL
- Sametinget,
- Statssekretær for samiske saker Raimo Valle,
- VOFO v/Sturla Bjerkaker